

SEPTEMBER
3 / 2004

Sinuga

Eesti Puuetega Inimeste Koja
ajakiri

PUUETEGA INIMESTE ENESEHINNANG EESTIS

SUVELAAGER KUUE MAAKONNA NOORTELE

NOPPEID EPI KOJA JA EDF-I KOOSTÖÖST

LUGU MEHEST, KELLE ELU EESMÄRGIKS SAI
TEISI AIDATA

KÜSITAKSE LASTEVANEMATE ARVAMUST

MILLINE ON ÕPPIV ORGANISATSIOON

TÕELINE KANGELASLIKKUS SEISNEB SELLES, ET OLLAKSE
ELURASKUSTEST ÜLE. ÜKSKÕIK MIS KUJUL NEED KA
IGANES MEID VÕITLUSSE KUTSUKSID.

NAPOLEON

1	Eessõna	Ilona-Merike Kõve
2	Puuetega inimeste enesehinnang Eestis	Veronika Alles
6	Kuidas ma teatris käisin...	Aive Raudkivi
8	Kuut maakonda hõlmav puuetega noorte suvelaager Jõgevamaal	Kristi Terep
11	Hingevalguse vikerkaar	Elle Are
12	Noppeid EPI Koja ja EDF-i koostööst	Helve Luik, Meelis Joost
14	Mehest, kelle elu eesmärgiks sai teisi aidata	Külli Roht
16	Kodade suvekool oli sel aastal Põlvamaal	Lissi Kurg
17	Küsitakse lastevanemate arvamust	Lissi Kurg
19	Noorte inimeste kohtumine Eestis	Liis Mardi
20	Õppiva organisatsiooni mudel Tallinna Puuetega Noorte Õppekeskuse „Juks“ näitel	Irina Kalde
23	Vaegkuuljate maailmakongressil Helsingis	Uno Taimla

Eessõna

Inimese saatuseks on ise oma elu kujundada mitmekesiseks, huvitavaks, kauniks, sisukaks. Igaüks on kogenud oma elus soovitud ja soovimatuid, ettekatsetud ja ettekatsemata sündmusi.

Ettearvamatuid, ootamatuid juhtumisi, õnnetusi kipume nimetama saatuseks, sest ei oska või ei taha näha seoseid, mis on taolise olukorra esile kutsunud.

On muidugi kerge ja lohutav elada lootuses, et keegi rikub sinu elu või keegi annab sulle ilu ja õnne. See on lapsemeelne suhtumine ja suutmatus või soovimatus oma eluvastutust kanda. Tegelikult peaksime endale tunnistama, et Elu poolt pakutav ilu, mitmekesisus, sisukus ja veel paljud teised sõnad, millega on ära märgitud olemise terviklikkuse erinevad tahud, on juba täna meie käeulatuses. Miks me neid siis üles ei leia? Milline on olnud meie pingutus Elu rikkuste äratundmiseks, hoidmiseks ja kasutamiseks? Millise inimesena tahan oma elurada kõndida? Kas oskan olla õnnelik lihtsalt teadmisesest et elan?

Need ja paljud teised küsimused seisavad igaühe ees (teadvustab ta neid ja tahab nende üle mõelda või mitte), kes tahab täiskasvanuna, mõtlevana, vastutavana ja õnnelikuna oma elurada käia.

Ilona-Merike Kõve

psühholoog

Puuetega inimeste enesehinnang Eestis

Juuresoleval pildil uurimuse autor Veronika Alles.

Veronika on sünnilt ja rahvuselt saarlane, peres poeg ja tütar, kes teda igas ettevõtmises, kaasa arvatud käesolev töö, on toetanud ja abistanud. Ta on psoriaasi vulgarise ja psoriaatilise artropaatiaga tuttav üle 30 aasta, tal endal on keskmine puudeaste. Veronika koordineerib Eesti Psoriaasi Liidu Saaremaa osakonna tööd. Kuna terviseprobleemid hakkasid segama erialast tööd, otsustas ta vahetada elukutset ja hakata õppima TÜ Avatud Ülikoolis psühholoogiat. Praegu töötab Veronika Alles Saaremaa Puuetega Inimeste Kojas igapäevaelu toetamise rühma tegevusjuhendajana ja on Kuressaare haiglas poole kohaga nõustaja. Artikkel on lühivariant tema kursusetööst.

Inimese elukaar järgib oma seaduspärasusi, kuid mõnikord kuulub elu juurde ka selliseid nii häid kui halbu asju, mida inimene ei suuda ette näha. Saatuse-löök, milleks keegi ei ole ette valmistatud, on invaliidistumine või pikaks ajaks haigestumine. Mõlemad sunnivad paljust loobuma, piirates tegevusvõimet (kehaliikme kaotus), mõjutavad enesehinnangut.

Rahvusvaheline haiguste ja nendega seotud terviseprobleemide statistilise klassifikatsiooni 2. köite instruksioonide käsiraamatu määratluse kohaselt tähendab puue ajutist või kestva; kaasasündinud või elu jooksul omandatud anatoomilise, füsioloogilise või psühholoogilise struktuuri kõrvalekallet või funktsiooni kahjustust või kaotust. Põhimõtteliselt on puue häire elundi tasandil.

Puude käsitlemise ajaloolisi vaatekohti

Aegade vältel on suhtunud puuetega inimestesse erinevalt; antiikaja uurijad väidavad, et Aristotelese suurteoses "Nikomachose eetika" on tõdemus: "Inimest ei halvustata ega häbistata keha- ja hinge-

puuduste pärast, mis temast ei sõltu – näiteks kui inimene on sünnilt või õnnetuse tõttu vigane või pime, siis tuntakse talle pigem kaasa." Aristoteles püüdis moraalifilosoofias leida vastust küsimusele, mismoodi peab inimene elama, mis on hea ja mis on halb ta enda suhtes ja suhetes teistega, pannes nii aluse eetikateooriale.

Spartalikus Kreekas oli seaduseks *Kõik, mis ei sobi, on hävitatud*. Kui vastsündinu oli vigane, siis visati ta kaljult alla. Laps ei pidanud elama vigase elu. Niisugune oli jumalate tahe, mis tagas, et ühiskond oleks terve. Sõduri suurim hirm oli, et ema ei võta teda vastu, kui ta tuleb koju haavatuna. Siit ka moto: kas kilbiga või kilbil (Lotman 2003)!

Natsi-Saksamaal võeti eeskujuga Spartast ning puuetega inimestesse suhtuti üleolevalt ja tõrjuvalt, kuigi ka riigijuhtide hulgas oli füüsiliselt ebatäiuslikke isikuid.

Esimesed puuetega inimesi ühendavad organisatsioonid – invaühingud – tekkisid Eestis 1980. aastatel. Katusorganisatsioonina loodi 1988. aastal Eesti Invaühingute Liit. Nüüd on palju erinevate puuetega tegelevaid ühendusi (reumaliit, Eesti Psoriaasi Liit, kutsehaigete ühing, invaühing, vähiliit jpt). Nõuandva koguna tegutseb sotsiaalministeeriumi juures Puuetega Inimeste Koda.

Kogu puuetega inimesi puudutav valdkond on Eestis veel küllalt uus. Mahajäämus arenenud riikidest ilmneb ka ühiskondlikus teadvuses – puuetega inimene on abivajaja.

Puude seos psühholoogilise heaoluga

Mis siis toimub ikkagi inimese hinges, kui ta ühtäkki leiab end trauma või raske haiguse tagajärjel haigevoodist ja seejärel puuetega inimeste ridadest? Mihkel Aitsam, Eesti Liikumispuuetega Inimeste Liidu endine esimees ja mitme puuetega inimeste toimetulekule suunatud projekti autor, väidab, et sõltuvalt löögi tugevusest ja ootamatusest on esmamõju inimese psüühikale kas äge ja šokeeriv või vaikselt süvenev masendus.

Eestis pole olnud tavaks rõhutada, sellest on isegi häbenetud rääkida, et iga tervisehäire, eriti invaliidistumine ja pikaaegne raske haigus, kajastub psüühikas, mis ongi inimese reaktsioon muutunud olukorrale (Aitsam 2001).

Onkoloog Ilmar Amjärve intervjuust: “Inimese enesehinnang on korrelatsioonis eluga rahuloluga, see on oluline motiveerimaks inimest kõvasti tööle ja seal ka edu saavutama. Enesele mitte meeldimist nimetatakse nähtamatuks puudeks. Onkoloogide, kirurgide ning plastikakirurgide ülemaailmsel konverentsidel räägitakse üha sagedamini *body imaging*’ust ehk kehatunnetusest. Äravõetud kehaosa tähendab sisuliselt seda, et inimese uhkus oma keha üle on purustatud ja olgu tegemist vaimselt kui tahes tugeva isendiga, ikka tunneb ta ennast pärast amputeerimist pooliku inimesena või koguni invaliidina. Puuduva kehaosa sündroom hõlmab just hingelise ja vaimse poole, millega patsiendil tuleb paralleelselt tervenemisega toime tulla: proteesid on sageli ebamugavad ning tekitavad piinlikke olukordi nii sportimisel kui ka saunas, muutuvad kõnnak ja keha asend, inimene tunneb ennast nõrga või alaväärsena, tal on raske seksuaalelust täit rõõmu tunda” (Amjärv 2003).

Sotsiaalpsühholoogilised uurimused kinnitavad, et kehaliselt haigestunud isikutesse suhtuvad nende terved kaaslased halvaks panuga, mis korreleerub positiivselt haiguse raskusega. (Gruman & Sloan 1983).

Käesoleval ajal on Eestis puuetega inimeste hulgas läbi viidud mitu sotsiaalset (Kroonilise haiguse ja puuetega isikute elukvaliteet Eestis 2001) ja meditsiinilist (Leinsalu, Grintsak, Noorkõiv & Silver 1998) valdkonda puudutavat uurimust, kuid psühholoogilisi teemasid on käsitletud vähe.

Erinevates riikides tehtud psühholoogilised uurimused füüsiliste (Nosek, Hughes, Swedlund, Tylor & Swank, 2002; Taleporos, & McCabe, 2003) puuetega inimeste enesehinnangu kohta lubavad autoril oletada, et ka Eestis elavate puuetega inimeste enesehinnang on madalam kui puuet mitteomavatel inimestel.

Töö üks eesmärk oli uurida puuetega inimeste enesehinnangut Eestis ja selle seost puude raskusastmega, puude tekkega ja puude kestusega selgitamiseks mainitud tegurite olulisust puuetega inimeste enesehinnangule.

Puuetega inimeste suhteid käsitlesin kui ühiskonda lõimumist lähisuhtega rahulolu vaatenurgast. Töö teine eesmärk oli sotsiaalse keskkonna olulisuse selgitamine puudega inimese enesehinnangule, arvestades tema rahulolu lähisuhetega.

Puuetega inimeste enesehinnang

Maailmas intensiivistus puuetega inimeste psühholoogiliste uurimuste suund just eelmise sajandi viimasel kümnendil. Nii on füüsiliste puuetega naiste hulgas läbi viidud uurimused (Nosek, Hughes, Swedlund, Tylor & Swank 2002) selgitanud, et puuetega naistel on madalam enesehinnang kui nende füüsiliselt tervetel sookaaslastel. (475 puudelist, 406 tervet). Autorid märgivad, et puue on stigmatiseeritud fenomen. Eestis on liikumispuuetega inimeste enesehinnangu teemat käsitlenud Kei Karlson oma bakalaureusetöös, kus ta tõdeb, et liikumispuudega inimeste keskmine enesehinnang on madalam kui inimestel, kellel ei ole liikumispuuet (Karlson 2002).

Enesehinnangule on palju erinevaid lähenemisi. Välja on töötatud skaalad määramaks nii üldist enesehinnangut kui ka spetsiifilisi enesehinnangu vorme, nagu akadeemiline enesehinnang, sotsiaalne enesehinnang, emotsionaalne enesehinnang, füüsiline enesehinnang. Viimastel aastakümnetel on uurijad kõige

enam rõhutanud minakontseptsiooni mitmetahulisust, käsitledes inimese mina kui organiseeritud hinnangute kogumit, mille osad on üksteisega alluvussuhetes (Pullmann 2003). Seega on hinnatavat palju, kuna inimesed tähtsustavad enda juures erinevaid omadusi. Juba eespool viidatud uurimustes puuetega inimeste enesehinnangule on termin võrdsustatud indiviidi eneseväärtustamisega, eneseadekvaatsusega ja enesetõhususega.

Austraalias, Kanadas, Inglismaal, Uus-Meremaal ja Ameerika Ühendriikides läbiviidud uurimuses 748 füüsilise puudega inimesega (367 meest ja 381 naist vanuses 18-69 aastat) selgus, et eksisteerib selgepiiriline seos lähisuhet omava ja vallalise puudega isiku vahel. Palju füüsilise puudega mehi olid vallalised ja nad olid ka depressiivsemad kui füüsilise puudega mehed, kellel oli partner (Taleporos & Mc Cabe 2003).

Ka nimetatud uurimuse (Nosek, Hughes, Swedlund, Tylor & Swank 2002) üheks läbiviimise motiiviks oli selgitada, kas krooniliste kehaprobleemide korral isiku isoleeritus ühiskonnast ja sellest tulenevad emotsionaalsed, sotsiaalsed ja füüsilised dimensioonid, on põhjuseks mõnel juhul tunduvalt madalamale enesehinnangule.

Käesolevas uurimuses osales 120 puuetega inimest (puudevate andmete tõttu võib katseisikute arv erinevates analüüsides varieeruda) üle Eesti, neist 45 meest ja 75 naist. Valimi moodustasid skeletipuudega, moonutavate puuetega, generaliseerunud puuetega, sensoorsete ja muude puuetega isikud. Haaratud olid ka üldhaigestunud, sh siseelundite puuete ning somaatiliste haiguste tagajärjel tekkinud sügava, raske ja keskmise puudega inimesed.

Isikute keskmine vanus oli 43,5 aastat, noorim osaleja oli 19- ja vanim 63-aastane. Keskmine puude kestus oli 19 aastat, varieerudes 0-62 aastani. Keskmise puudega oli 22 (18%), raske puudega 63 (53%), sügava puudega 32 (27%) inimest ja puudeaste oli määramisel 3 isikul (2%). Puude tekke põhjustelt jagunesid vastajad järgmiselt: sünnist alates oli puue 29 (25%), tervisehäire tagajärjel tekkinud puue oli 22 (19%), õnnetusjuhtumi tagajärjel 58 (49%) ja muul põhjusel 9 (7%) isikul vastanutest.

Perekondliku staatuse järgi jagunesid osalejad järgmiselt: 61 (51%) elas koos abikaasa või elukaaslasega,

25 (21%) koos vanematega, 17 (14%) üksinda, 14 (12%) koos kellegi teisega ja 2 (2%) inimest koos hooldajaga.

Küsitlus sisaldas uurimuse seisukohast olulisi isikuandmeid nagu sugu, vanust, haridust, elupaika, puudeastet ja puudelisenähtude aega, puude tekkimise põhjust, tööhõivealaseid, isiklikku elu ja tervist ning sissetulekut puudutavaid küsimusi. Uuriti ka, kuidas küsitletu on rahul oma tervisega ja raviarstiga. Kokku esitati 20 küsimusest, kus vastajatel oli valida nõustumise korral "jah" ja mittenõustumise korral "ei" vahel.

Tulemused

Töö käigus selgus, et ka Eestis elavatel kehapuuetega inimestel on Rosenbergi enesehinnangu skaala järgi üldine enesehinnang statistiliselt madalam võrreldes Eesti normgrupiga (Pullmann & Allik 2000), mis koosnes mittepuuetega isikutest. Samas ei leitud seoseid puude raskusastme, puude tekke, puude kestuse ja enesehinnangu vahel.

Oluline seos ilmnes lähisuhetega rahulolu ja enesehinnangu vahel, kus suhtega mitterahulolevatel isikutel oli enesehinnang madalam kui suhtega rahulolevatel.

Tulemustele võiks anda mitu seletust.

Uurimuses oli puude tekke põhjuseks võimalik märkida: sünnist saadik, õnnetusjuhtumi tagajärjel, tervisehäire tagajärjel ja muu põhjus. Selgus, et puude tekke põhjusena "muu" märkinud grupi enesehinnang oli oluliselt kõrgem, kui teisi puude tekke põhjuseid omavatel gruppidel, mis oli mõneti üllatav, sest nimetatud gruppi kuulusid geneetilisi haigusi põdevad isikud. Äramärkimist väärrib aga see, et nende kehaline puue ei olnud silmatorkav. Tavaliselt oli perekonnas mitu sama haigust põdevat inimest, mis võimaldas neil leida mõistmist probleemidele, ka oli neil võimalik pideva ravi tulemusena kontrollida oma haiguse kulgu.

Peatuksin pikemalt uuringute läbiviimise protseduuril. Nimelt saadeti USA-s (Nosek, Hughes, Swedlund, Tylor & Swank 2002), Austraalias, Uus-Meremaal ja Kanadas (Taleporos & McCabe 2003) küsimustikud vastajatele elektronpostiga, mis välistas suhtlemise.

Selle uurimistöö teostaja suhtles inimestega aga vahetult, neil oli võimalus esitada küsimusi, samuti viibisid kohal isiklikud abistajad, kes vajadusel abistasid liikumisprobleemidega inimesi vastuste kirjapanekul. Suhtumine toimuvasse oli mõistev ja abistav. Oluliseks pean uurimuse läbiviimiseks valitud kohta, aega ja sündmust – suvine igaaastane Liikumispuudega Inimeste Liidu kokkutulek oli organiseeritud ladusalt, eelnenud olid vestlused puuetega inimeste probleemidest Eestis, ürituse läbiviimise kohaks oli üks Eesti-maa kaunimaid kohti – Karujärve Saaremaal; nii sotsiaalne kui füüsiline keskkond oli turvaline, üritusse olid kaasatud kindlasse gruppi kuuluvad isikud, kes suhtusid uurimusse toetavalt. Kõrgete enesehinnangute skooride üheks põhjuseks võib olla ka see, et tavaliselt võtavad kokkutulekutest osa enesega toimetulevad, aktiivsed ja elurõõmsad inimesed, kes ei häbene välja öelda, mis nad endast arvavad.

Kui nimetatud tegurid võisid tõsta puuetega inimeste enesehinnangut küsitluse läbiviimise ajal, siis on väga oluline kaasata edaspidi sotsiaalpoliitikat kujundama puuetega inimesi, sest füüsiliste puuetega inimeste aktiivne kaasahaaratus nende vaba aja veetmisel parandab nende vaimset ja füüsilist tervist, annab võimaluse enesearenguks, tekitab naudingut ja loob võimalusi uute sotsiaalsete suhete tekkeks. Kõik see annab inimesele võimaluse kuhugi kuuluda, võimaluse enesemõistmiseks oma maailma kontekstis, nagu on ka väitnud Specht jt (Specht, Brown & Foris 2002).

Puuetega inimeste mõtete, tunnete ja elukogemuste põhjal saab öelda, et keskmisest madalama enesehinnangu põhjusteks on uskumus, et puudega inimesed on väheväärtuslikud ja erinevad tavakodanikest; uskumus põhineb teadmisel, et neid koheldakse teistmoodi ja sageli on nad tõrjutud, kuna puudub võimalus tööd teha ja osaleda sotsiaalses elus. Väärarvamused kehapuudelistest aitavad kaasa stigma tekkimisele, mis paneb inimesi end häbenenema ja takistab nii neil abi otsimast (Leppik 1999).

Enesehinnangu kujunemine algab juba lapseas. mil mäng, oluline tegevus, täidab enamuse lapse päevast; mängu kaudu õpib laps osa saama ümbritsevast elust, areneb ja küpseb. Võimalus mängida on üks valdkondadest, mis eristab normlapse puuetega lastest. Puudega lapse argipäev erineb tavalapse omast, sest tihti ei ole puudega lapsed nii liikuvad, nad ei saa

osaleda igas mängus, mistõttu on sunnitud eemalt jälgima teiste tegevust.

Üheks oluliseks teguriks on ka aeg – terved lapsed teevad kõike kiiresti, puudega lapsed ei suuda nendega sammu pidada. Sageli ignoreeritakse ka selle pärast puudega lapsi. Selline sotsiaalne isolatsioon on üheks madala enesehinnangu põhjuseks (Tamm & Prellwitz 1999).

Kahjuks puuduvad mul andmed enesehinnangu longituuduuringute kohta puuetega inimestel, kuid eeldan, et lapsepõlves puude poolt põhjustatud madal enesehinnang säilib ka koolis. Artriiti põdevate noortega läbiviidud uurimuse tulemusel selgus, et neil on madalam enesehinnang kui füüsiliselt tervetel kaaslastel (Borthwick 2002).

Lähisuhtega rahulolevate puuetega inimeste kõrgem enesehinnang on kooskõlas väitega, et sotsiaalse toetuse korral on enesehinnang palju kõrgem neil, kellel on tugev toetus perekonna, lähedaste või sõprade näol (Abraham 2002).

Töö tulemusi tuleb hinnata huvitavaks, sest selgus seoste puudumine puude tekke, puude raskusastme, puude kestuse ja enesehinnangu vahel, mis lubab järeldada, et ainuüksi puudelite hulka kuulumine mõjutab isiku enesehinnangut ja on oluliseks teguriks stigmatiseeritud seisundi tekkeks.

Sotsiaalne toetus või selle puudumine on inimese üldise enesekohase positiivse ja negatiivse suhtumise määraja.

Soovin edu ja julgust kõigile huvitatuile järgmiste uuringute läbiviimisel ja puuetega inimeste enesehinnangu alanemist põhjustavate tegurite määramisel, et puudega inimesed oskaksid edaspidi neid oskuslikult vältida ja lööksid igapäevaelus võrdväärsetena kaasa.

Kuidas ma teatris käisin...

Aive Raudkivi

Eelmisel talvel sain teada, kuidas on sandina teatris käia. Kaks korda käisime Estonias asja lähemalt uurimas ja mõlemad teatrikülastuse katsed kujunesid viperusterohkeks. Jutustaksin esimesest teilegi.

Kõigepealt võtsime vaatluse alla kogupereballeti "Pähklipureja". Etendus pidi algama kell kaksteist, invatakso oli kutsutud haigla ette kella üheteistkümneks. Ema oli juba poolteist tundi enne taksot kohal, aga hoogsamalt läks etenduseks üleslöömine käima alles siis, kui Külli kohale jõudis. Tegelikult on see nii kõigi ettevõtmistega, kuhu on oodatud ka tema.

Viimase aja väljaskäimistega olen ära õppinud et parim, mida mina enda sättimise juures teha võin, on suu kinni hoida. Eriti kui on kiire. Nii läksid käiku kõik mu armsa ema poolt parimate kavatsustega valmis pandud rõivad, kuigi aimasin halba juba siis, kui nägin vilksamisi vatiiniga seelikut, mida ema ise kannb kõva pakasega oma puusadeni ulatuva kasuka all.

Riidessepanek ja ratastooli sättimine võttis kõvasti rohkem aega, kui olime arvestanud. Alles mõnikümmend minutit enne kahteist võis ema mulle mütsi sügavalt pähe suruda ja meid teele saata. Õnneks oli invabussi roolis Toomas, ootava takso asukoht raadio Elmar levialas ja järgmised väljakutsed alles õhtuks. Nii polnud juht põrmugi pahane, kui pika ootamise järel tagaukse lahti pidi tegema ja selle tõstukiga üles surisenud ratastooli taga jälle kinni võis panna. Kümme minutit närvitsemist ja takso peatuski teatri ees. Veel viimased vangerdused ja olime teatri peauksest sees. Etendus oli just alanud. Tundus, et oleme garderoobis täiesti omapead.

Siiski polnud me päris üksi, sest keset saali uudistasid meid kolm pärani silmapaari. Lähemal vaatlemisel selgus, et need kuuluvad mu kursuseõdedele Hellele, Margele ja Annile. Küll mul oli hea meel neid näha!

On suur vahe, kas sa näed oma vanu sõpru ootamatult palatis voodihaige rollis või mõnes avalikus kohas, kuhu tulles oled saanud valmistada inimestega kohtumiseks.

Olin Inglismaalt pühadeks koju sõitnud Annile meilinud, et võiksime enne etenduse algust teatris kokku saada, aga teiste meiliaadresse ma ei teadnud ja nii rohkearvulist delegatsiooni polnud ma osanud oodata. Kaheaastase Triinuga, kelle käed olid ümber Helle kaela, oli see koguni elu esimene kohtumine.

Tutvustamine Külliga, hetk kohmetut vaikust, ja siis võttis Ann vestluse läbiviimise enda peale. Vaatamata tema kõneosavusele tikkus jutt siiski alatasa takerduma, sest minu viltuse suu pealt on raske midagi välja lugeda. Tegelikult oskavad nad kõik logopeedidena suu pealt lugeda ja näis, et nad olid selleks puhuks eraldi valmistunud ja ponnistavad nüüd kõigest väest, aga tulemust ei mingit.

Kui Külli mind üleriietest lahti koorima asus, muutusid kursuseõdede kohmetud näod korraka ajalikuks: inimese lahtiriietamine – see oli nende jaoks midagi tuttavat, seda oli harjutatud nii oma kui võõraste laste peal ja mulle tundus, et Külli vilgas askeldamine ei äratanud neis vaid imetlust nagu kõigis, kes esimest korda teda minu kallal toimetamas nägid, vaid pani ka käed sügelema. Külli asjatundlikkusest hoolimata kulus mulle takso ja teatriukse vahele jäänud 10 meetri läbimiseks selga pandud riietest vabanemiseks pea-aegu terve esimene vaatus.

Esimene tõrge tekkis siis, kui kingi kohe üles ei leitud. Ann vaatas, pea viltu, mu jalgu ja arvas et triibulised villased sokid mõjuksid teistele teatrikülastajatele kindlasti meeolukalt. Mulle jälle tundus, et kuna paljud inimesed ei ole mind nähes niigi päris kindlad, et tegemist on imetajate klassi kuuluva inimeste alamliigi esindajaga, on parem näha välja teiste teatrikülastajate sarnaselt kui meeolukalt. Õnneks leidsid kingad kaasapandud arvukatest kottidest peagi.

Aga kohe järgnes uus probleem, sama mis Tuhkatriinu kasuõdedel: punni mispidi tahad, king jalga ei mahu.

Kahed sukkpüksid olid teineteise otsas moodustanud varvaste kohal puntra, mis kinganinadesse sobitamisel koledat valu tegi. Ma ei tea, missuguse ime väel Külli ühe kinga mu jala otsa sai ja valu aegamööda olematuks hääbus, aga teise kinga jalgapanemise keldusi ma enam taluma nõus ei olnud. Kingalusikat (kas niisuguseid asju tänapäeval veel olemas on?) polnud ei meil ega garderoobitädidel ja Külli oli juba valmis seda ise ei-tea-millest meisterdama, kui mitte turvamees poleks hoiatanud, et pärast äsja kostnud koori on esimene vaatus kohe läbi ja rahvas tungleb jalutama. Selleks ajaks tuli lahtiriietumisega ühele poole saada.

Mis tähendas, et kingale tuleb sälk sisse lõigata, kui ma just teatrikülastajate meeolelu tõstmise koormat peamiselt iseenda kanda ei kavatse võtta. Õnnekombed olid meiega liitunud Helle meespere kaks esindajat Riho ja Kaarel. Riho tõi kähku autost taskunoa, Külli tegi siuhti paar sisselõiget ja king libises jalga nagu Tuhkatriinul. Liisi, väga vabandan, õigupoolest olid need ju sinu igati tublid jalavarjud.

Ratastool koos minu ja hingamisaparaadiga kanti inimjõul kahest trepivahest üles ja vaevalt olime me jõudnud kohviku jõulukuuse taha varjuda, kui saaliuksed lahti läksid ja rahvas välja hakkas valguma.

Pärast vaheaega sisenesime saali, mis oli äärmiselt soe ja umbne, vaid paar minutit enne teise vaatuse algust. Administraator oli meile mõista andnud, et teiste külastajate vähemaks häirimiseks saabusime viimasena ja asetuksime esiuksel võimalikult lähedale. Meie ja lava vahele jäänud orkestrilt kostsid veel viimased pillide häälestamise kääksatused ja tõrtsud.

Saal pimenes, orkester hakkas meie nina all võimsalt mängima, eesriie tõusis ja mina olin lummatud teatriime ootusest, kui äkki tundsin, et õhku jääb väheks. Oli see nüüd umbsest saalist, liigsetest riietest, kõrva trumminahkadest läbitungivatest helidest või lihtsalt erutusest, aga vajasin märksa enam õhku. Hingamisega on vähemalt minul niisugune lugu, et kui sellega kõik korras on, ei pane ma seda üldse tähele; kui aga midagi on viltu, siis millelegi muule keskenduda võimalik ei ole. Külli üritas pimedas ratastooli taga ukredades hingamisaparaadi näitusid muuta ja sai sellega spetsiifilise luku kiuste isegi hakkama, aga minu enesetunne ei paranenud, hakkasin õhku ahmima ning oli karta, et peagi kostub aparaadi häiresignaali, mistõttu

Küllil oli sunnitud mind sama teed, mida mööda hetk tagasi olime sisenenud, saalist välja kärutama.

Tagasi koridoris päevavalguse käes, sai aparaadi näite sobivamaks kohendatud ja mu hingamisrütm taastus. Ei oskagi näha selle ebameeldiva üllatuse põhjust muus, kui lämbes saaliõhus ja üleaurustes rõivastes. Ilmselt tõusis palavuse tõttu mu hapnikuvajadus, aga pilgeni täis saali kõige alumiste kohtade kohale kogunenud umbse õhu abil aparaat seda rahuldada ei suutnud.

Halvem oli see, et mu saatjaiks olnud Külli kui ka dr Raudsepp keeldusid ilma minuta saali tagasi minemast. Juhan veikles kuskil tagaplaanil, kuid näis olevat nendega ühte meelt. Tõtt öeldes mõjub ahistavalt, kui mind väljaspool palatit kunagi omapead ei taheta jätta. Kord tuulisel sügisõhtul, kui ma ei tahtnud Külli ja Kristaga kaubanduskeskuse kohvikusse kaasa minna, võis ehk mu üksijätmise kartus veel põhjendust leida, aga teater on ometi turvaline koht, seal pole küll vaja mul kogu aeg juures passida.

Dr Jüri Raudsepp oli vähemalt esimese vaatuse ära näinud, aga Küllit, kellest olin lootnud, et ta ka teatrielamuse saab, ähvardas etendusest täiesti ilmajäämine.

Õnneks leidis veel üks lahendus: saali tagaseinast avaneva ukse all oli paar vaba kohta ja valvuritädi juhatas abivalmilt need meile kätte. Sinna jõudmiseks tuli mind veel ühest trepist üles kanda. Libistasime endid võimalikult märkamatuks saali, mina asetusin oma tooliga vahekäiku, Külli istus ühele ja dr Jüri Raudsepp teisele poole. Tohtrihärra oli mõelnud isegi sellele, et kaldus põrandaga teatrisaalis ei pruugi ratastooli pidurid takistada tooli alla veeremast ning paigaldas rataste alla selleks otstarbeks kaasa võetud tõkiskingad. Nii saime balletti tubli parkümmend minutit rahu jälgida. Olin kõigest eelnenust üsna ähmis ja väsinud, liiatigi polnud ma saanud kavaga tutvuda, nii et laval toimuva sisu minuni enam eriti ei jõudnud.

Pärast etenduse lõppu, kui ülejäänud publik juba garderoobis tungles, tegime tiiru fuajees ja kohvikus. Vaatasime fotosid etendustest ja pilte esinejatest. Dr Jüri Raudsepp sai jutu peale teatri administraatoriga, kes tundis temas hääle järgi ära Raadio 7 "Ajasilma" saatejuhi. Oli vaikne ja pidulik...

Kuut maakonda hõlmav puuetega noorte suvelaager Jõgevamaal

Kord oli maa peal kuldne aeg,
valgust ja rõõmu täis.
Maa oli kui Eedeni aed,
nagu õitsev lootoseõis.

Ei nälg ega sõda tuntud siis,
ei keegi teinud liiga teistele.

**Maailm oli üks suur paradiis
ja see kuulus kõigile.**

*Väljavõte Annika Krooni luuletusest
"Kuldse ajastu pärl"*

Kui Annika oma saatjaga laagrisse jõudis, olid teised juba alustanud... Sellist algust kannavad paljud jõgevamaalaste sulest sündinud kirjatükid. Algas on kõigil sama, kuid sisu erinev.

Tavapärase oli laagri alguspäev ka selle aasta 20. juulil. Ilusa ilmaga alanud ja lõppenud üritusest kujunes unustamatu ja erakordne sündmus nii osalejatele kui korraldajatele.

Ise tuleb hakkama saada!

20.-23. juulini toimunud suvelaager oli mõeldud Lõuna-Eesti puuetega noortele. Ürituse muutis ainulaadseks asjaolu, et kunagi varem pole Eestis toimunud laagrit, mida korraldasid ja kust võtsid osa erineva puudega inimesed. Läbi aktiivse osalemise laagri korraldustöös said noored kogemusi, kuidas edaspidi üritusi korraldada.

Laagri eesmärk oli läbi kunsti, näitlemise, tantsimise ja laulmise avastada ning avada oma isiksus ning aktiiveerida noori osalema ühiskonna elus.

Kokku võttis imekaunis Voore Külalistemajas toimunud laagrist osa üle 70 Jõgeva, Tartu, Viljandi, Põlva, Valga ja Võru maakonna puudega noore vanuses 17-25 aastat. Jõgevamaa Puuetega Inimeste Koja juhataja Luule Palmiste sõnul oli laager suunatud just Lõuna-Eesti puuetega noortele, kuna Lõuna-Eestis toimub vähe taolisi üritusi. "Selle üritusega püüdsime anda noortele kogemusi, mille pinnalt oma eluga edasi minna. Samuti oli oluline koostöö, mis tekkis eri maakondadest pärit noorte vahel loomingu- ja treening-ülesandeid tehes. Noored peavad ise tegutsema, sest ega keegi teine tule nende eest asju ära tegema!" kirjeldas noorte võimalusi elus hakkama saada L. Palmiste.

Üritust korraldasid Jõgeva Maavalitsus ja Jõgevamaa Puuetega Inimeste Koda ning rahastasid organisatsiooni Euroopa Noored Eesti büroo ja Hasartmängumaksu nõukogu.

Mida ootab noor puudega inimene?

Ei midagi erilist, vaid võimalust külastada teatrit, teha sporti, veeta aega sõpradega, harrastada ekstreemseid spordialasid jne. Kuid laagris aega veetnud noored seda praegu erinevatel põhjustel teha ei saanud.

Kõige huvitavamaks kujunes laagri teine päev, mil noored külastasid Jõgevamaa turismiobjekte. Uudistati Elistvere loomaparki ja O. Lutsu Palamuse kihelkonna koolimuuseumit. Väljasõidu ajal toimus vestlus, kus noored arutasid enda kogemustele toetudes, millised probleemid tekivad puudega noorel, kes tahab sõita ühissõidukiga ekskursioonile, sellel ekskursioonil teiste inimestega suhelda ning loomulikult ka keha kinnitada. Iga noor sai võimaluse rääkida, milline on nende maakonnas puuetega inimeste olukord.

Kõige enam takistab puuetega noori iseseisvalt vaba aega veetmast asjaolu, et raske on pääseda erineva-

Suvelaagrist osavõtjate heatujuline pere

tesse hoonetesse

ja ühissõidukitesse.

“Trepid, trepid, trepid,” ütlesid liikumispuudega noored justkui ühest suust. Lisaks veel kitsad ukсед ja lävepakud.

Bussiga sõita on eriti ebamugav, ka on sõitmine kallis ja erisõidukeid vähe. Kultuuriasutustes puuduvad sageli invatualetid ning pääsmed on kallid.

“Isegi kui invatualetid on ehitatud, puuduvad paljudes abivahendid, milleta puudega inimene iseseisvalt hakama ei saa,” sõnas liikumispuudega Riiko.

Rahul ei oldud ka juba olemasolevate puuetega inimestele mõeldud kaldteedega, mille kalle on tihti liialt järsk.

Suhtlemisel teenindajatega tõid puuetega noored välja teenindajate kannatamatuse ning halva suhtlemisoskuse. Märjiti, et terved ei tunne haiguste eripära ega mõista puudega inimeste vajadusi ning see tõttu suhtuvad neisse eelarvamustega.

“Me soovime teha samasuguseid asju nagu teised noored ja aktiivsed inimesed. Me tahaksime langevarjuga hüpata, teatrit külastada, rulaga sõita, keeglit

Annika Kroon oma abistajatega

mängida, aerobikat harrastada, peotantsu õppida jne,” sõnas ihtüoosihaige Raini. Noori häiris, et puuetega inimestele ristitakse juurde lisaprobleeme. “Kui inimene on teistsuguse väljanägemisega, siis

pannakse ka mõistusele märk peale,” kirjeldas praegu ühiskonnas eksisteerivat olukorda Raini. Nende probleemidega on kokku puutunud nii arvuteid hästi tundev ihtüoosihaike Raini kui ka elektroonikat parandav pime Sergei.

Toitlustusasutustes on eelkõige probleeme vaegnägitel ja -kuuljatel. Nii puudub vaegnägitel võimalus tutvuda menüüga ning vaegkuulja ei saa suhelda teenindajaga. Ja kuhu jätab vaegnägitaja juhtkoera?

Rohkesti on väiksemaid ja suuremaid asju, mis takistavad puuetega noortel iseseisvalt ühiskonnas hakkama saada. Neist on palju räägitud, kuid muudatused on aeglased tulema. Puudega noored on iseseisvaks eluks valmis, mida tõestas ka laager, kus noored edukalt toime tulid ning oma vahetu ja avala suhtlemisega paljudele silmad ette andsid. Vaja oleks järele aidata ühiskond – puudega noored pakkusid probleemidele ka lahendusi ning olid valmis ühiskonda koolitama. Olukorra parandamiseks on vaja mõlemapoolset valmisolekut. Siinkohal avaldasid kõik laagri korraldajad ja osavõtjad siirast tänu Voore Külalistemaja juhatajale Tiit Trevele, kes näitas, et lihtsate vahenditega on võimalik muuta puhkekompleksi puuetega inimestele kohaseks.

“Nende noortega suhelda ja nende heaolu tagada on olnud lihtsam kui mõnele tavagrupid. Nende tegevus on olnud positiivseks üllatuseks nii mulle kui kogu meie personalile. Personali esialgne põlgus, võõristus ja kartus on asendunud rõõmu ja kaasaelamislustiga ning kindlasti ootame teid tagasi,” kommenteeris puuetega noorte teenindamist ja võõrustamist T. Treve.

Kuigi teise päeva õhtuks olid noored ehk pikast reisist Jõgevamaa kaunitesse paikadesse natuke väsinud, ei takistanud see neil veel hiliste tundideni karaoket laulmast ja tantsu keerutamast.

Laagri kolmandal päeval tuli noortel läbi kunsti, muusika, näitlemise ja laulu oma isiksus avada. Et seda saavutada, panid juhendajad esimesel päeval nii arglike ja ujedatena näivad noored kõike neid asju suure innuga kaasa tegema.

“Kuldse ajastu pärl”

Kes aga on Annika, kes teistega koos ei tantsinud, laulnud ega joonistanud. Annika on sügava puudega noor naine.

Laagri kolmanda päeva õhtul näitasid kõik laagrist osavõtjad eelnevatel päevadel õpitut. Nii esitas tantsu- ja laulurühm hoogsaid ja kaasakiskuvaid tantsu ja laule. Tantsiti *line*-tantsu, indiaani tantsu, rāpptantsu, kikapuutantsu, sorbast ja hispaania tantsu ning lauldi kingalaulu, taruiraraad ja hiina laulu. Näitetrupp oli selgeks õppinud loo kassist ja hiirtest ning suutis selle ilmekalt publikuni tuua. Ja kunsti- ning käsitöögrupp oli üles seadnud näituse oma töödest.

Ja siis tuli peoriides Annika ning esitas saatja abiga enda kirjutatud luuletuse, millele ta oli loonud ka viisi. Olles päeval Annikaga luuletuse teemal vestelnud, teadsin, kui sügavamõtteline on selle teose sisu ning mis on Annikat ajendanud kirjutama nii kaunist luuletust – see oli armastus iidsete kunstide ja eksootika vastu. Nii kirjeldas Annika laagris päikese käes peesitamist kui Havai rannas puhkamist. Loomulikult liigutas Annika “Kuldse ajastu pärl” kõigi meeli ning näitas veelkord, et tahtejõud on see, mis liigutab ka mägesid paigast.

Kristi Terep

Jõgeva Maavalitsuse pressiesindaja ja laagri külaline

Hingevalguse vikerkaar

Eesti puuetega inimeste IX taidlusfestival Viljandis

"Hetkest hetkesse, hetk ongi me elu..." kirjutas kord Viljandimaa luuletaja Minni Nurme. Teda ennast pole enam ammu, aga tema sõnum püsib ja paneb veel kaua vastu siin taeva all.

"Ei ma ei mäleta aegade pikka köit

mäletan hetki vaid

täis õnne ja valu..."

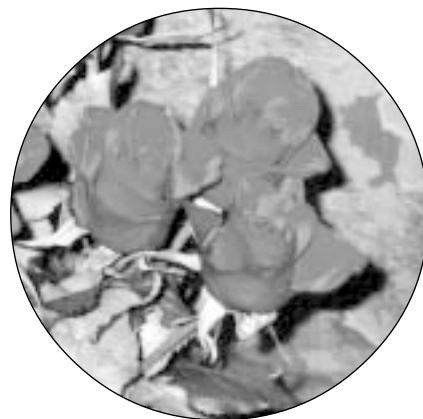
Nii on lugu ilutegijaga, kes aastaid häälestab hinge-kannelt ja otsib oma viisi – vaid mõne hetke särab ta pea kohal vikerkaar. Ja ometi on sellel hetkel siis eluline tähendus.

Üheksa aastat oleme järjest Viljandis kokku tulnud. Ikka juunis, jaanikuul, ikka kevadel suve sünni lähedal, teades, et suur puhkemine on alles ees. Oleme kokku tulnud üle Eesti ning kolme päeva jooksul kinkinud üksteisele läbi muusika, tantsu, laulu ja sõna elueliksiiri – ILU. Me ei ole enam argade silmadega varjust valgusesse astunud ebalejad. Oleme juba omaenese andesse ja jõusse uskuvad ilutegijad. Need, kes panevad helisema hetke ja särama hingevalguse vikerkaare. Oleme valguselapsed ja meie ülesanne on kinkida tuld. Me oleme end ühte laulnud ja ühte mänginud ja meie ümber on avanenud maailm, kuhu me tõeliselt kuulume. Enam me ei muretse: "Miks sina oled parem kui mina? Ja kas otsus oli ikka õige?" See pole täna peamine, sest täna oleme kõik tasemel. Ainult et täna oli ehk sinul helinatund ja lavavalgel särasid sa kirkamalt kui mina. Aga üks öitsev puu ei sega ju teist. Täna me teame, et kui keegi on tõeliselt kirgas, siis tuleb teda tunnustada. Seda tunnetavad kõik. Homme võin see olla mina. Aus tuleb olla lava ja ilu nimel ehkki aus olla on alati natuke valus. Aga ka vikerkaar sünnib ju vihmapiiskadest, ometi on temas peidus päike. Ja sära kestab vaid hetke – see on sinu sära, mida me täna naudime. Juba varsti kummardume taas oma igapäevase töö kohale. Ainult kolm päeva säras meile hingevalguse vikerkaar ja me kõik oleme selle üle natuke uhked.

Festival aga on ja jääb meie kohal säravaks vikerkaareks eesootaval pikal töörohkel aastal, kuni me taaskohtume juunis 2005 Viljandi X festivalil.

Elle Are

žürii esimees

*Üks luuletus
Viljandi
taidlusfestivalilt*

Kolm roosi

Reet Post

Kolm roosi sa kinkisid mulle,
kolm tumepunast ja lõhnavat.
Kolm suudlust sa andsid mulle,
kolm magusat ja hurmavat.

Need roosid on närbunud ajas,
ja värvid ja lõhn on unustus.
Nüüd suudlustetühjas majas
mind saadab vaid magus mälestus.

Kolm roosi sa endaga viisid
ja lõhna sa viisid endaga.
Ja suudlused kaasa sa võtsid,
nüüd mälestustes vaid rändan ma.

Kes tooks mulle veel kord kolm roosi,
kolm roosi punast ja lõhnavat.
Kes täidaks veel kolm minu soovi,
kolm magusat ja hurmavat.

Noppeid EPI Koja ja EDF-i koostööst

Eesti Puuetega Inimeste Koda on EDF-i täisliige

Eesti Puuetega Inimeste Koda on alates 2000. aastast teinud koostööd Euroopa Puuetega Inimeste Foorumi EDF-iga. 2001. aasta oktoobris võeti EPI Koda vaatlejalikmeks õigusega esindada Eesti puuetega inimeste huve üleeuroopalises katusorganisatsioonis organisatsiooni täisliikmena pärast Eesti liitumist EL-iga. Käesoleva aasta maikuu EDF-i üldkogul Varssavis võeti EDF-i liikmeks üheksa uut rahvuslikku puuetega inimeste koda. Vaatlejalikme staatuse säilitas veel vaid Malta, kes ei saanud osaleda 2003.-2004. aasta laienemisprojektis ning polnud seetõttu EDF-i juhatuse silmis liitumiseks valmis.

Eesti Puuetega Inimeste Koda on liitunud riikide katusorganisatsioonide hulgas üks vanemaid. Paljudes liitunud riikides loodi puuetega inimeste katusorganisatsioonid 1990. aastate lõpus või koguni 2002.-2003. aastal. EDF-i liikmete hulgas on 27 rahvuslikku koda. Lisaks EL-i liikmesriikidele veel Norra ning Island. Selline suur rahvuslike katusorganisatsioonide hulk nõuab EDF-ilt rahvuslike kodade strateegiat.

Eesti Puuetega Inimeste Koda struktuur ning liikmelisus vastab kõigiti EDF-i kriteeriumitele. Meie organisatsioon on avatud igale mingit puudeliiki Eestis esindavale organisatsioonile. Lisaks erinevate puudeliikide liitudele on EPIK-i liikmeteks ka maakondlikud puuetega inimeste kodad nii nagu see on paljudes teistes EL-i riikides - Taanis, Kreekas, Hispaanias, Rootsis. EPIK ootab oma liikmete hulka uusi Eestis tegutsevaid liite. Viimati esitas liitumistaotluse Seljaajusonga ja Vesipeahaigete Selts. Kaalume ka vaatlejalikme staatuse sisseviimist, sest meie põhikiri võimaldab täisliikmeks saada vaid kogu Eestit katvatel eri puudeliike esindavatel liitudel ning kuuteistkümmel maakondlikul puuetega inimeste kodal.

Kuna Euroopa Liiduga liitus korraga kümme uut riiki, siis nägi ka Euroopa Puuetega Inimeste Foorum, et töö liikmesriikidega on oluline. Liikmesriikide puuetega inimeste katusorganisatsioonide pädevusse kuulub

lisaks riigisisesele tööle ka EL-i asjakohaste seadusandlike aktide seire. Iga riigi puuetega inimeste koda peaks koguma infot eurodirektiivide kohandamise kohta rahvusliku seadusandlusega, selgitama, kas soovitud tulemus saavutatakse ning kas puuetega inimeste olukorda parandab.

Hea meel on tõdeda, et Euroopa Puuetega Inimeste Foorum on ühtmoodi huvitatud nii uute kui vanade liikmesriikide rahvuslike kodade käekäigust. 25.- 26. juunil Budapestis toimunud koosolekule olid tulnud EDF-i staapikad liikmed Saksamaa, Rootsi, Prantsusmaa, Itaalia ning kõikide vastliitunud riikide rahvuslike kodade esindajad. Samuti osalesid puuetega inimeste liikumise juhtide koosolekul ka Bulgaaria ja Rumeenia, kes on Euroopa Liidu kandidaadid. Kahepäevasel koosolekul arutati katusorganisatsioonide probleeme, kusjuures keskenduti rahvuslike katusorganisatsioonide esindatuse tugevdamisele, katusorganisatsioonide sisemisele struktuurile, rahvuslike kodade rahastamisele, tsiviildialoogile ja suhetele võimuorganitega, suhetele teiste organisatsioonidega ning rahvuslike kodade rollile EDF-i tegevusprogrammis.

Arutati läbi pöördumine riikide valitsuste ning võimuorganite poole. Pöördumise esialgsesse teksti tehti parandused ning 12 riigi puuetega inimeste liikumise juhid võtsid vastu ühisresolutsiooni.

Kohtumise tulemusena võeti vastu Budapesti resolutsioon

Resolutsioon on mõeldud levitamiseks võimuorganitele Euroopa Liidus ning liikmesriikides. Resolutsiooni eesmärk on ärgitada liitunud riike enam toetama puuetega inimeste esindusorganisatsioonide tegevust. Euroopa Liidu vanades liikmesmaades on riigil tavaks toetada puuetega inimeste esindusorganisatioone, et need saaksid aktiivselt osaleda puuetega inimeste poliitika kujundamisel.

Resolutsioon märgib, et puue on inimõiguste küsimus ning puuetega inimeste kodadel EL-i riikides on täita

oluline roll puuetega inimeste poliitika kujundamisel. Budapesti resolutsiooniga väljendasid oma seisukohta Bulgaaria, Eesti, Küprose, Läti, Leedu, Malta, Poola, Rumeenia, Slovakkia, Sloveenia, Tšehhi ning Ungari puuetega inimeste katusorganisatsioonid.

Resolutsioon juhib uute liikmesriikide ning kandidaatriikide valitsuste tähelepanu sellele, et

- võimuorganid peaksid pakkuma puuetega inimesi esindavatele organisatsioonidele piisaval määral baasrahastust, võimaldamaks organisatsioonidel ellu viia väga olulist poliitika mõjutamise ning puuetega inimeste esindamise tööd. Üldiselt on suur vajadus selle järele, et võimuorganid suurendaksid puuetega inimeste esindusorganisatsioonidele osutatavat rahalist abi. See rahastamine peaks tagama nii tugeva rahvusliku koja kui ka tugevad puudespetsiifilised organisatsioonid. Võimuorganid peaksid rahastama ka puuetega inimeste organisatsioone piirkondlikul ning kohalikul tasandil, et need kujundaksid invapoliitikat ning esindaksid puuetega inimesi;
- puuetega inimeste organisatsioonidele osutatav rahaline abi ei tohiks mingil juhul piirata puuetega inimeste liikumise sõltumatust, et puudega inimesed saaksid vabalt väljendada oma soove ning nõudmisi vastavalt põhimõtetele, mida uues Euroopa põhiseaduslikus leppes on nimetatud osalusdemokraatiaks;
- avalik rahastamine rahvuslikele kodadele oleks piisav alalise töötajaskonna palkamiseks, kes on võimeline jälgima ja mõjutama kõiki asjakohaseid poliitikavaldkondi rahvuslikul tasandil. Rahastamine peaks olema piisav, et tagada rahvuslike kodade aktiivne esindatus Euroopa ja rahvusvahelisel tasandil ning võimaldama neil osaleda koosolekutel ning võrgustike töös.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee

Eesti on alates 1. maist Euroopa Liidu liikmesriik ning nagu kõik struktuurid EL-is sai ka kodanikeühenduste ruupor – Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee – juurde uusi liikmeid. Eesti saatis 1957. aastal Rooma lepinguga loodud kodanikeühenduste komiteesse 7 liiget. Need seitse liiget jagunevad komitees järgmiselt

– kaks liiget esindavad tööandjaid, kaks ametiühinguid ning kolm muid huvigruppe. Muude huvigruppide hulgas on ka puuetega inimeste liikumise esindaja EPIK-i välissuhete spetsialist ja käesoleva artikli kaasautor Meelis Joost. Pärast laienemist on liikmeid 320. Uutest liikmetest esindab puuetega inimeste valdkonda veel pr Gunta Anca Läti katusorganisatsioonist SUSTENTO. Enne teda esindasid EMSK-s puuetega inimeste liikumist pr Christina Wahrolin Rootsi katusorganisatsioonist ning hr Miguel Angel Cabra de Luna Hispaania pimedate sihtasutusest ONCE.

Komitee on kolme suure EL-i institutsiooni – Euroopa Parlamendi, Euroopa Nõukogu ja Euroopa Komisjoni nõustaja. Vastavalt Euroopa lepingutele tuleb kodanikeühenduste arvamust küsida paljudes valdkondades.

Majandus- ja sotsiaalkomiteel on kuus spetsialiseeritud osakonda, mis jagunevad järgmiselt:

- majandus- ja rahaliit, majanduslik ja sotsiaalne ühtekuuluvus (ECO)
- ühtne turg, tootmine ja tarbimine (INT)
- transport, energia, infrastruktuur ja infoühiskond (TEN)
- tööhõive, sotsiaalküsimused ja kodakondsus (SOC)
- põllumajandus, maaelu areng ja keskkond (NAT)
- välissuhted (REX).

Komitee liikmed jätkavad tööd asukohariigis. Majandus- ja sotsiaalkomitee seisukohad valmivad töörühmades, töörühma juht ehk raporteerija tutvustab osakonna koosolekul ühisarvamust ning osakonna liikmed teevad dokumenti parandusi. Juhul kui arvamust ilma kirjalike parandusteta osakonnas vastu ei võeta, toimub arutelu plenaaristungil kõigi 320 liikme osalusel. Kahepäevaseid plenaaristungeid on aastas üheksa, lisaks toimuvad regulaarselt osakondade koosolekud. Uued liikmed on jõudumööda komitee tööga tutvunud, siiski on neil veel palju õppida.

Pärast augustikuist puhkuste aega jätkub komitee töö septembris. Usume, et osalemine EMSK töös aitab ühiskonna erinevatel huvigruppidel ka Eestis teineteist paremini mõista.

Helve Luik, EPIK eestseisja

Meelis Joost, EPIK välissuhted

Mehest, kelle elu eesmärgiks sai teisi aidata

See lugu on Evald Pesarist, Eesti Afaasialiidu auliikmest, Tallinna kuldsponsorist

Evald sündis 10. augustil 1917 Tallinnas. Ta isa oli ametilt puurija, ema majateenija. 1919. aastal isa tapeti ja emal tuli toime tulla kolme lapse kasvatamisega, noorim neist sündis seitse kuud peale isa surma. See koorem käis emale üle jõu ja seetõttu pidid Evaldi õde ning vend kasvama sugulaste juures. Ta ise jäi emakoju.

Kõigi kolme lapse haridustee algas kristlikus algkoolis. Evald jätkas õpinguid Tallinna Tehnikumis, kaubanduskoolis ja Tehnikakõrgkoolis, kus jõudis sõjamõllus õppida ühe aasta. Seikles merel, käis Aafrikas, oli mõnda aega Soomes ja naasis Tallinna, kus võttis naise. 1943. aasta hilissügisel õnnestus Evaldil väikese purjepaadiga põgeneda Soome. Tallinnas võetud naine Erna järgnes abikaasale. Elu alustamine Soomes oli vaevaline Tuli teha rasket tööd. Kasuks tulid nii arukus kui visadus. Grönbergi metallisulatuskojas töötades juhtus õnnetus: Evald astus sulatinavanni, mille tagajärjel amputeeriti tal vasak jalg.

Evaldil oli erakordne tehniline taip ja lahtised käed. Ta konstrueeris, monteeris, ehitas ja arendas... lemmikaladeks elekter ja mootorid. Tallinnas elektrimootorite kohta õpitu tuli kasuks, teadmisi jätkus ja pikkamööda arenes tema ning ta kaaslaste pingutustest firma, mis tootis elektriajameid. Töökus ja tehniline andekus viisid sihile. Evaldi töistest ettevõtmistest kasvas välja edukas firma, mis tänapäeval kannab nime Ovitor OÜ.

Evaldi ja Erna perre sündisid järgemööda kaks last: tütar Milvi ja poeg Paavo. Kümme aastat hiljem lisanud veel tütar Anne. Hiljuti jõudis Evald ka vanavanaisa seisusesse, sündis tütretütretütar Selma.

Kulus 23 aastat, enne kui Evaldil õnnestus käia kodumaal. Ta külastas oma õde Veldat ja haiglas lebasvat ema. Ema oli saanud insuldi ning tal oli afaasia – kõnehalvatus. Mõni aeg hiljem tabas sama saatus ka Evaldi õde Veldat. Kui poliitiline olukord läks lahendamaks ja Helsingi ning Tallinna vahel avati laevaliiklus, külastas Evald omakseid Tallinnas nii tihti kui võimalik. Ta toetas neid tegude ja rahaga.

Pikapeale hakkas Evald unistama kodumaale elama asumisest ja 90. aastate reformide aegu tundus, et ka see unistust on võimalik täide viia. Vahepeal oli siiski toimunud nii mõndagi saatuslikku: manalasse oli varisenud Evaldi ema, hiljem järgnenud talle Evaldi õde. 1977. aasta oli Evaldile õnnetu. Ühel päeval sai ka tema insuldi, mille tagajärjeks oli afaasia.

Suri abikaasa Erna. Juhtida firmat kõnetuna osutus võimatuks ja Evaldi ettevõtmised ähvardasid kokku variseda. Õnneks oli aastaid Evaldi kõrval töötanud Aira, kes asus meest igati toetama ja kellest sai Evaldi uus abikaasa ja äripartner.

Tagasihoidlik, abivalmis ja kindlameelne Aira on ka praegu Evaldile toeks, aidates teda nii praktilistes toimingutes kui suhtlemisel. Rääkida on Evaldil tänagi raske, kuid Aira suudab temast aru saada ning teistele tema mõtteid edastada. Evaldi suuline kõne pole täiel määral taastunud. Mõneti kergem on tal end väljendada kirjutades. Seetõttu suhtleb Evald täna peamiselt kirjalikult.

1994. aastal ostis Evald Tallinnasse Maarjamäe maja. Sellesse lootis ta rajada endale vanaduspäeviks mugava kodu. Vanim lastest Milvi, kes on elukutselt kunstnik, tunneb ennast isa eeskujul eestlasena. Temagi lootis oma elu siduda Eestiga. Isa majja asus ta endale sisustama ateljeed. Sama maja pidi koduks saama

Evaldi allesjäänud sugulastele – õetütar Ene-Liisale abikaasa Heinoga.

Seisund, millesse Evald oli sattunud afaasikuna, vapustas teda sedavõrd, et muutis kogu mehe elu, andes sellele uue sihi ning sisu: ta õpis omal nahal tundma Soomes olemasolevaid ravi- ja rehabilitatsioonivõimalusi ning nende puudujääke. Evald otsustas pühendada oma jõu nende inimeste abistamisele, kel on samasugune puue nagu temal või nagu ta nägi seda ema ja õe juures. Evaldi initsiatiivil loodi **Soome Afaasiafond**, mille sihiks oli asutada Helsingisse taastuskeskus peaaaju- ja kõnekahjustusega inimestele.

Villa Afasia Helsingis

1999. aastal valmiski **Villa Afasia** – igati nüüdisaegne kõikide võimalustega taastusasutus, kuhu tulevad taastusravile insulti põdenud inimesed Helsingist ja kus saavad elada puudega inimesed, kellele osutatakse toimetulekuks professionaalset abi. Nii Villa Afasia kui afaasiafondi direktor on dr Arto Nuutila, fondi **juhatuse esimees** aga Evald Pesari, sekretär tema abikaasa Aira. Viimasel ajal kasutab selle asutuse teenuseid ka Evald ise, viibides seal 3-4 päeva nädalas.

Kuigi afaasia kahjustab nii kõnevõimet kui pärsib kirjalikku väljendusoskust, asus Evald **kirjutama raamatut** oma elust. Tähtis osa raamatust on pühendatud afaasiale ja sellele, kuidas selline puue mõjutab inimese elu. Raamat ilmus soome keeles 1998. aastal.

Alates 1995. aastast otsis Evald sidet saatusekaaslastega Eestis. Ta pakkus Eesti Afaasialiidule oma abi.

Mõtetest hakkasid teod saama 1999, mil Evald koos Soome Afaasiafondi juhatusega külastas Tallinnas Eesti Afaasialiidu juhatust. Evald oli otsustanud, et Tallinnasse tuleb ehitada korralik taastusasutus afaasiainimestele. Tema ja ta mõttekaaslased kogusid Hansapanka raha, et finantseerida selle mõtte elluviimist. Just siis tabas Evaldit aga elu rängim pettumus: ta sugulased kuritarvitasid tema usaldust ning kõrvaldasid pangast kogu tallele pandud raha, ligi kaks miljonit krooni.

See löök ajendas Evaldit tegema uue otsuse. Ta loobus mõttest reemigreeruda ning **kinkis oma maja Maarjamäel Eesti Afaasialiidule**. Ta finantseeris täiel määral **maja väljaehitamist** ja kohandamist taastusasutuseks, lasi majja **ehitada lifti** ning

ostis invabussi selleks, et ka halvatud inimesed pääseksid loodavasse taastusasutusse. Veel sisustas ta majas, mida tema nime järgi kutsuti Pesarimajaks, **keraamika-töökoja**. Lõppkokkuvõttes saidki afaasiahaiged endale hubase ja funktsionaalse taastusasutuse, mida tänaseni on kasutanud sajad afaasikud igast Eestimaa nurgast. Ometi ei ole meie

lahke annetaja rahul. Pesarimajas antakse korraga abi vaid seitsmele inimesele, rohkemale pole ruumi. Töökoda oleks vaja ka kangakudumishuvilistele ja üleüldse puudub kompleksis bassein, mis on halvatud inimestele taastumisel väga tähtis. Evald otsustas – **maja tuleb laiendada**. Arhitekt Jaan Tiidemann tegi juurdeehituse **projekti**, kuid just siis selgus, et Pesarimaja üleaedne kinnistu oli peremehe haiguse tõttu pandud müüki. Sellist võimalust ei saa käest lasta, arvas Evald ja **ostis ligi 3 miljonit krooni maksva naabermaja** ära. Seega koosneb taastuskodu nüüd kahest kaunist ehitisest ja ühest suurest imeilusast lillerohkast aiast. Kogu kompleks pakub piiramatuid võimalusi tegevust laiendada ja mitmekesistada.

Jääb vaid loota, et Eesti riigis osatakse vääriliselt hinnata hr Evald Pesari panust ja toetatakse kompleksi tegevust, ostes sealt peaaaju- ja kõnekahjustusega inimestele taastusravi teenuseid.

Külli Roht

Eesti Afaasialiidu president

Kodade suvekool oli sel aastal Põlvamaal

Kodade suvekool – see oli kolm päeva sisukat tegevust, aktiivset tutvumist Põlvamaa sotsiaalobjektide ja -teenustega ning ühismõtlemist puuetega inimeste probleemide üle, sekka loenguid ja arutelusid.

Puuetega inimeste organisatsioonide juhid vaatavad ühte suunda

Maarja küla süda

Põlvamaa Puuetega Inimeste Koja töö ja ettevõtmistega.

Eelnenud aastatel on külas käidud Hiiumaa ja Saaremaa Puuetega Inimeste Kojal.

Juba kolmandat korda said kokku maakondlike kodade juhid, et pidada nõu, õppida teineteiselt ja jagada kogemusi. Maakondlike kodade juhid leiavad oma töös palju sarnast ja tunnevad vajadust vähemalt kord aastas kokku saada ja kiirustamata puuetega inimeste valdkonna kitsaskohti arutada ja samuti ka õnnestumiste kohta teavet jagada.

Sel aastal koguneti Eesti kõikidest maakondadest kokku 11.-13. augustil 2004 Põlvamaale. Organiseerija oli Eesti Puuetega Inimeste Koda ning vastuvõtja Põlvamaa Puuetega Inimeste Koda. Ürituse vajalikkust näitab seegi, et muude töökohustuste tõttu puudus vaid ühe koja esindaja. Kokkusaamisel jagati kogemusi, vahetati informatsiooni ning tutvuti lähedamalt

Suvekoolis tõesime, et Põlvamaa PIK on hästi töötanud, teeb koostööd Põlva Päevakeskuse ja haiglaga. Põlvamaa oli esimene maakond, kus osutati igapäevaelu toetamise ja toetatud elamise teenust. Siit on eeskujul võtnud mitme maakonna sotsiaalosalosakonna juhid. Külastasime ka Maarja küla, kus vaimupuuetega noored iseseisvalt elavad ja töötavad.

Genadi Vaher andis ülevaate sotsiaalministeeriumi juurde moodustatud ministeeriumite ja puuetega inimeste organisatsioonide esindajate koostöökogu tööst ja menetletavatest seadustest. Arutati vajadusest puuetega inimeste õiguste kaitseks ühiselt välja astuda.

Hedi Gehrke MTÜ raamatupidamisealased nõuanded olid nii asjalikud, et avaldati soovi raamatupidamise teemat temaga sagedamini suures ringis arutada.

Meelis Joost andis ülevaate Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee tööst ning Budapesti resolutsioonist.

Tutvuti Värskas veega villimisega. See on meie oma mineeraalvesi, mida on kindlasti ütlema tervislik juua. Meile anti hüva vett maitsta ning pandi ka teele kaasa. Usun, et Värskas vesi sai endale nii mõnegi uue tarbija.

Muljeterohkeks osutus külaskäik ravimifirmasse Nycomed Sefa, kus saime ülevaate ravimite teekonnast tootjalt tarbijani.

Seda, et oma käega tehtu on kõige ilusam ja enda tehtu üle rõõm kõige suurem, tõestas loovusteraapia tunnis toimunud geeliküünalde valmistamine. Teadmine, et enda valmistatud küünalt saab ka kodus põletada või kinkida armsale, lisas tegijatele indu. Nii mõnedki vastsed küünalameistrid lubasid saanud oskusi oma maakonnas rakendada.

Järgmisel aastal otsustati minna kaema Ida-Virumaa Puuetega Inimeste Koja tegevust.

Edu ja jõudu teile maakondlike kodade eestseisjad maakonna puuetega inimeste elu koordineerimisel.

Lissi Kurg

EPI Koja tegevjuht

Küsitakse lastevanemate arvamust

17. augustil toimus Eesti Haridus- ja Teadusministeeriumi Tallinna esinduses Tõnismägi 11 projekti "Millist haridust ja rehabilitatsiooni me oma erivajadusega lastele tahame?" avamine.

Projekti tutvustamisel osalesid sotsiaalministeeriumi sotsiaalala asekanstler Riho Rahuoja, hoolekande-

osakonna juhataja Sirlis Sõmer, Haridus- ja Teadusministeeriumi hariduslike erivajaduste nõunik Kai Kukk, muukeelse hariduse nõunik Maie Soll, Eesti Puuetega Inimeste Koja eestseisja Helve Luik, Viljandi Puuetega Inimeste Koja tegevdirektor Urve Kimmel, Ida-Virumaa Puuetega Inimeste Koja tegevjuht Kaia Kaldvee, Tartu Puuetega Inimeste Koja tegevjuhi abi Sirje Tihhanov ja ajakirja Sinuga toimetaja Eha Leppik.

Projekt on pühendatud rahvusvahelisele pereastale 2004 ja sellega juhitakse Vabariigi Valitsuse ja üldsuse tähelepanu erivajadusega laste perede olukorrale. Projekti teostajateks on Eesti Puuetega Inimeste Koda koostöös Eesti Sotsiaalministeeriumi ja Eesti Haridus- ja Teadusministeeriumiga. Projekti juht on Lissi Kurg.

Projekti käigus küsitatakse peresid, kus kasvab erivajadusega laps, et kuulda perede arvamust olukorrast. Projektiga soovitakse välja selgitada erivajadusega lastega perede olukord ning nende nägemus peredele osutatavast abist. Küsitlusega saadakse ülevaate olulisematest toimivatest tugisüsteemidest ja nende vajadusest, rehabilitatsiooniteenuste ja hariduse kättesaadavusest, kvaliteedist ja elukestva õppe võimalustest Eestis. Eesmärk on välja töötada sotsiaal- ja haridussüsteemile soovitused, mis aitaksid parandada perede toimetulekut, tagaksid erivajadusega lastele võrdsed võimalused haridusele ja rehabilitatsioonile juurdepääsuks kõikidel tasanditel.

Projekt on mõeldud läbi viia kolmes etapis aastatel 2004-2006. Esimene etapp algab käesoleva projektiga, mille käigus küsitatakse Tartu, Viljandi ja Ida-Virumaa maakonna erivajadusega laste peresid. Teine etapp hõlmab peresid teistes Eesti maakondades. Kolmanda etapi tulemusel valmib kogu Eestit haarav analüüs, mis näitab muudatusi ja arengut erivajadusega laste peredes ning annab olukorrast tervikpildi.

Anketeerimise analüüs võimaldab teha konkreetseid ettepanekuid sotsiaal- ja haridusalaste õigusaktide väljatöötamiseks, et tagada igale lapsele võrdsed võimalused rehabilitatsiooniks ja anda igale lapsele haridus, mis vastab lapse arengule ja võimetele. Tegelik elu näitab, et praegu see alati nii ei ole.

Selle algatusega soovime muuta olukorda, kus nii sotsiaal- kui haridusametnikud püüavad midagi ära teha, kuid lastevanemate arvamust küsitakse ja arvestatakse vähe.

Eesti Puuetega Inimeste Koja üheks ülesandeks käesoleval rahvusvahelisel pere-aastal on pöörata tähelepanu ja igati kaasa aidata just erivajadusega lastega perede probleemidele ja nende olukorra parandamisele.

Selleks et erivajadusega laste elu muutuks paremaks, väljatöötatud õigusaktid ja vajalikud tugisüsteemid toimiksid, peavad kõik osapooled andma oma panuse ning tegutsema ühiselt.

Lissi Kurg

projekti juht

Kas tead, et

2003. aastal võttis Euroopa Liidu kultuuri- ja haridusministrite nõukogu vastu kaks resolutsiooni puuetega inimeste kohta. Üks neist keskendub puuetega inimeste ligipääsule kultuuriüritustele ja infrastruktuurile ning teise pealkiri on "Võrdsed võimalused hariduses ja koolituses puuetega õpilastele ja üliõpilastele".

Resolutsioonist võib lugeda: "Euroopa Liidu nõukogu... kutsub liikmesriike ja komisjoni vastavalt oma pädevusele

- julgustama ja toetama erivajadustega laste ja noorte täielikku integratsiooni ühiskonda nende sobiva hariduse ja koolituse abil ning õppimist koolisüsteemis, mis on kohandatud nende vajadustele;
- tegema jõupingutusi, et teha elukestev õpe kättesaadavaks puuetega inimestele ja pöörama selles kontekstis erilist tähelepanu uute multimeedia-tehnoloogiate ja Interneti kasutamisele, et parandada õppe kvaliteeti, lihtsustades juurdepääsu ressurssidele ja teenustele ning kaugsuhtlusele ja koostööle (e-õpe);

- soodustama puuetega inimeste juurdepääsu kõigile avalikele veebilehtedele nõustamise, hariduse ja kutseõppe alal, järgides veebi kättesaadavuse põhimõtteid;
- suurendama vajaduse korral asjakohast tuge teenuste ja tehnilise abi näol hariduslike erivajadustega õpilastele ja üliõpilastele;
- aitama jätkuvalt teabe ja nõustamise abil puuetega inimestel endil või kui vajalik nende vanematel või teistel vastutavatel isikutel valida sobivat tüüpi haridust;
- jätkama ja kui vajalik suurendama õpetajate põhi- ja täiendusõppele suunatud jõupingutusi eripedagoogika valdkonnas eelkõige asjakohaste pedagoogiliste tehnikate ja materjalide osas;
- edendama Euroopas koostööd osaliste vahel, kes on erialaselt seotud puuetega laste ja noorte hariduse ja koolitusega, et parandada erivajadustega õpilaste ja üliõpilaste integratsiooni tava- või erikoolidesse;
- tõhustama neil teemadel teabe ja kogemuste jagamist Euroopas, kaasates Euroopa organisatsioonid ja võrgustikke, millel on selles valdkonnas oluline kogemus, nagu Euroopa Eripedagoogika Arendamise Agentuur;
- pakkuma vajaduse korral vahendeid, koolitusvõimalusi ja -ressursse üleminekuks koolist tööellu."

Resolutsioonide täistekstiga saab tutvuda Euroopa Komisjoni veebilehe hariduse ja kultuuri alajaotuses aadressil

www.europa.eu.int/comm/dgs/education_culture/index_en.htm

Noorte inimeste kohtumine Eestis

21. - 29. augustini toimus kolme maa noorte Eesti, Tšehhi ja Portugali kohtumine Kloogaranna noortelaagris. Tegevus hõlmas peamiselt kunsti- ja kultuurivalda kuuluvat ning toimus Euroopa Noorte programmi alaprogrammi "Rahvusvahelised noorsoovahetused" raames. Portugallased esindasid noorteklubi H₂O, tšehhid klubi AHOJ, eestlased Eesti Puuetega Inimeste Koda. Kokku osales projektis koos rühmajuhtidega 39 noort. Eesti rühma kuulus 17 puudega noort, keda juhtis Merle Tomberg, kes on kümme aastat korraldanud EPI Koja kunstilaagreid.

Paberkostüümide demonstratsioon

Kolme maa noored ei kohtunud Eestis põhjusega. Eelnevalt oli Eesti rühm külastanud nii Ahoj'd (veebruaris 2003 nimetusega Duha-Tangram) kui ka H₂O-d (septembris 2003). Kolme maa noored polnud aga koos käinud ja nii kogunetigi üheksaks päevaks Kloogarannale tutvustama oma maa kultuuri ja kunsti, uurima kolme rahvuse eripära ja iseloomu. Viidi läbi palju rühmadünaamika harjutusi ning mängu. Toimusid ka presentatsioonid, mis tutvustasid maid ja maade ajalugu, kultuuri ning pulmakombeid. Üheskoos koostati ajalooliin ning näitus pulmafotodest. Rühmatööna valmisid huvitavad, väljendusrikkad ning loominguilised paberkostüümid modellidele, erivahenditega joonistasime üksteisele tätoveeringud ning tegime palju muud, näiteks maalisime suu ja varbaga. Suu ja varbaga joonistades tajuti, millised on puudega kunstnike võimalused, ka võimaldas selline tööviis väljendada end kordki ebatavaliselt.

Viisime läbi arutelusid ning Euroopa kunsti ja kultuuri tundmist nõudva viktoriini. Meie kunstialane tegevus hõlmas ka kohalike arhitektuuri- ja ajalooväärtuste külastamist. Käisime Laitse ja Kadrioru lossis, tutvusime Tallinna kunstinäituste ja vanalinnaga, lähiajaloo hõnguline oli Paldiski linn ning inspireeriv Keila-Joa. Ühe hommikupooliku veetsime Tallinna loomaaias, kus joonistasime loomi.

Laupäevane päev oli pühendatud filmikunstile, kui-võrd filmikunst on noorte seas populaarne. Seadsime sisse kinosali ning vaatasime "Viimset reliikviat", mille meloodiad külalistele kiiresti pähe kulusid. Tšehhid näitasid meile humoorikaid multifilme ning portugallased draamat "Delfiin". Kõik teosed kuulusid nende rahvaste filmikunsti rahvuslikku kullafondi.

Õhtuti tantsisime ja lausime kolme maa muusika saatel. Ühiselt läksime sauna, kohta, mis alguses tekitas külalistes hämmingut; selgus, et enamik neist ei olnud traditsioonilises soome saunas käinud ega saanud aru, kuidas eestlased kuuma kerise ümber istuda suudavad.

Portugallased lavastasid meile härjavõitluse ning tšehhid laulsid kitarri saatel rahvalaule.

Suhtlemisprobleeme polnud, alati leidis keegi, kes raskuste ilmnemisel teisi aitas ja vajadusel tõlkis. Rühmas vastutas igaüks millegi eest, nii viisi ennetati probleeme ning tagati info liikumine. Ilma kõigi laagriliste panuseta poleks kokkutulek nii hästi välja kukkunud, sest suure rühmas on kaos kerge tekkima.

Koos veedetud üheksa päeva andsid meile võimaluse üksteist tundma õppida. Laagri viimaseks päevaks olime nagu üks pere. Huvastijätt lennujaamas oli see tõttu tundeline ja raske. Laagrit jäävad meenutama sajad fotod ja head mälestused.

Käesolev projekt on ellu viidud Euroopa Ühenduse programmi Euroopa Noored toetuse abil. Selle projekti sisu ei pruugi tingimata kajastada Euroopa Ühenduse või Euroopa Noored Eesti büroo seisukohti ega hõlma nendepoolset vastutust.

Liis Mardi

Eesti rühma liige

Õppiva organisatsiooni mudel Tallinna Puuetega Noorte Õppekeskuse "Juks" näitel

Käesoleval suvel kaitses Tallinna Pedagoogikaülikoolis oma magistritöö Irina Kalde. Järgnevalt esitab proua Kalde lühiülevaate magistritöö sellest osast, mis puudutab Tallinna Puuetega Noorte Õppekeskust "Juks" kui õppiva organisatsiooni mudelit.

Toimetaja

Irina Kalde (pildil keskel) portselanmaali õppimas

Vaimse alaarenguga inimesed on olnud puudega inimeste rühm, kellele Eestis on kõige vähem tähelepanu pööratud ning keda pole püütud mõista. Aastaid on valitsenud hooldamine kinnistes asutustes. Skeptiliselt on suhtunud vaimupuuetega inimeste õpetamise ja arendamise, eeldades, et see niikuinii tulemusi ei anna ega too ühiskonnale kasu.

Tallinna Puuetega Noorte Õppekeskuse "Juks" tegevuse ja töötulemuste näitel väidab magistritöö autor vastupidist.

Vaimupuuetega Inimeste Tugiliidu ja aktiivsete lastevanemate initsiatiivil sündis 1993. aasta detsembris Tallinnas esimene vaimupuudega inimeste õppekeskus, mis oli ühtlasi esimene sellelaadne asutus Eestis. Tallinna Puuetega Noorte Õppekeskuse "Juks" ülesanne oli korraldada puudega noortele ettevalmistavat õpet, võimetekohast tegevust, arendada nendes loovust ja õpetada iseseisvalt toime tulema.

Tööd alustati 12-liikmelise vaimupuudega noorte rühmaga vanuses 18 ja rohkem eluaastat. Töö toimus lastesõime kahes toas juhendajaks kolm töötajat, kel oskus puuetega inimestega tegelda oli minimaalne. Rühm oli moodustatud selleks, et tuua noored kodunt välja ja leida neile huvitavat tegevust.

Eestis puudus erivajadustega noorte ja täiskasvanute õpetamise kogemus. Põhjamaadest eeskujuga võttes tuli leida meie oludele vastav tegevussuund ja arengukava. Igapäevase tegevuse ja õppimise kaudu sai üsna pea selgeks, et vaja on kindlaks määrata, mida nad oskavad, ja need oskused, mis aitavad noortel elus hakkama saada.

1996. aastaks oldi jõutud nii kaugemale, et õppekeskus sai omaette hoone Pihlaka tänaval. Erivajadusega

noori oli 36 ning personali 16. Aktiivselt jätkus õppekeskuse arendustegevus ja sihtide seadmine. Koostati õppekava, mille järgi lisaks akadeemilistele ainetele õpetati käsitööd, anti kunstiõpetust ning liikumis- ja muusikaõpetust. Alustati sotsiaalse toimetuleku oskuste uuringutega ja hindamisega ning sotsiaalse rehabilitatsiooni plaanide koostamisega.

Töö käigus selgus ka personali süsteemse koolituse vajadus. Õppimine süvendas töötajates huvi valdkonna vastu ning õhutas koostöötahet, aidates nii liikuda õppiva organisatsiooni suunas.

Järgmisel etapil aastal 1999 alustati noorte individuaalsete arenguplaanide koostamist. Eriplaani alusel oli noortel võimalik osaleda kõneravis, muusikaterapias ning saada asjatundjatelt (psühholoog, psühhoterapeut) nõu. Kõigile noortele hakati uuringutulemuse põhjal koostama individuaalseid õppekavasid ja püstitama toimetulekuoskuste arendamisel eesmäärke.

Tegevkunstnike tulekuga õppekeskusesse kujunes oluliseks valdkonnaks kunstiõpetus, portselanimaali-, maali-, keraamika-, tekstiili- ja puidutöö õpetus.

Tookord ei osatud veel ette kujutada, missuguseid tulemusi on võimalik saavutada. Õppekeskus tegutses aastaid edukalt, kuid suhteliselt suletuna. Järjest enam kerkis päevakorda küsimus väljundi puudumisest. Keskuse noorte ainuke võimalus oli konkureerida Astangu Toimetulekukeskuse toimetulekurühmaga ja ettevalmistusrühmaga. See protsent noori, kes läbis konkursi, oli siiski suhteliselt väike.

Tänaseks on Puuetega Noorte Õppekeskus tegutsenud kümme aastat ja on arenenud nüüdisaegseks erivajadustega õppuritele jätkuõpet ja mitmesuguseid teraapiaid ning loovtegevusi võimaldavaks asutuseks.

Puuetega noorte jaoks on välja arendatud õppekeskus, puidu- ja keraamikakoda ning kaitstud töö keskus. Noori on 78, töötajaid 40.

Meie eesmärk on aidata ja arendada noori nii, et nad tuleksid toime argielus, ametikoolis ja ka tulevasel töökohal. Noored kaasatakse kutseõppesse ja tööellu praktikaasutustes tööharjumuste arendamise teel. Õppekeskusest on kutseõppesüsteemi edasi läinud üle kümne noore ning avatud tööturule hakkab jõudma järjest rohkem meie õppureid.

Puuetega Noorte Õppekeskus on organisatsioonina järjekindlalt arenenud. Oleme otsinud uusi võimalusi ja lahendusi, kuidas puuetega noortele paremat teenust pakkuda ja kuidas saavutada nende pidev areng. Oleme lähtunud puuetega noorte vajadustest ning töös toetunud põhiliselt õppekeskuse töötajate teadmistele, praktilistele oskustele ja kogemustele ning mõningal määral kasutanud ka välisekspertide ja konsultantide abi.

Kuigi me ei ole teinud seda päris järjekindlalt ja teadlikult, on õppekeskusel täna paljud õppiva organisatsiooni tunnused. Oleme märganud, et meie organisatsiooni arenguga on kaasnud ka noorte areng. Puudega noored on meie kliendid ja seetõttu on õppekeskuse kui kliendikeskse organisatsiooni areng otseses seoses erivajadustega noorte arenguga ja nende elukvaliteedi tõusuga.

Õppiv organisatsioon **on organisatsioon, mis teadlikult kasvatab oma võimet luua soovitud tulevikku. See on filosoofia ja meetodid nüüdisaegse organisatsiooni toimimisviisist, kus soovitakse ära kasutada kõigi liikmete potentsiaal, kus otsitakse teadlikult uusi võimalusi inimeste innovatsioonivõime vallapäästmiseks** (Kell 2003).

Puuetega Noorte Õppekeskus "Juks" on loodud erivajadustega noorte, s.t õppekeskuse klientide jaoks. Erinevalt paljudest teistest organisatsioonidest tulevad kliendid meie juurde iga päev. Personal ja kliendid moodustavad nagu ühise pere. Õppekeskuse strateegia, juhtimine, väärtused, kultuur ja tegevus põhinevad ning tulenevad otseselt meie klientide, s.o erivajadustega noorte vajadustest. Meie kui õppiva organisatsiooni filosoofilis-eetiliseks aluseks on erivajadustega noorte käsitlemine võrdväärsete partneritena.

Uurimuse eesmärk ja ülesanded

Puuetega Noorte Õppekeskuse "Juks" näitel selgitab magistr töö koostaja vaimupuudega noorte õpetamise tulemusi ja teeb üldistusi, mis võiksid olla toeks paljude teiste institutsioonide arengule selles valdkonnas.

Uurimuse eesmärk oli analüüsida Puuetega Noorte Õppekeskuse "Juks" kujunemist õppivaks organisatsiooniks. Oluline oli mudelile toetudes pikaajalise arengukava väljatöötamine, mille alusel saab muuta Puuetega Noorte Õppekeskuse "Juks" tegevus süsteemseks ning õpetada puuetega noored võimalikult iseseisvalt toime tulema.

Hüpoteesiks oli väide, et Puuetega Noorte Õppekeskuse edasiarendamine õppiva organisatsiooni mudeli kaudu aitab kaasa õppekeskuse noorte arengule ja nende elukvaliteedi tõusule.

Õppekeskuse kui organisatsiooni tegevuse hetkeseisu ning arenguvajaduse väljaselgitamiseks viidi läbi ankeetküsitlus töötajate keskel, rühmavestlus õppekeskuse noortega, struktureeritud intervjuud õppekeskuses õppivate noorte vanematega.

Õppekeskuse tegevuse kõige tähtsam printsiip on klientide, s.o puudega noorte arenguvajadustega arvestamine. Sellest lähtudes on üles ehitatud ja korraldatud kogu organisatsiooni tegevus, meeskonnatöö, õppimine jm. Sellele kui kõige olulisemale õppiva organisatsiooni tunnusele andsid nii töötajad kui ka noored ja nende vanemad positiivse hinnangu, mis tähendas ka seda, et kõik teised organisatsiooni elemendid peaksid arenema kooskõlas just selle põhiprintsiibiga.

Üheksale kõige olulisemale õppiva organisatsiooni tunnusele toetudes ja magistratöö tulemuste põhjal on koostatud Puuetega Noorte Õppekeskuse "Juks" arengukava projekt aastateks 2004-2008.

Lähtudes eelnevast eristuksid selgelt eri töövaldkondade arenguvajadused ja ülesanded, mis aitaksid asutust kui õppivat organisatsiooni edasi arendada.

1. Organisatsioonil on toimiv missioon ja visioon. Need on vaja muuta töötajate jaoks konkreetseks, seostades missiooni ja visiooni eri tööloikude eesmärkide ja ülesannetega. Tähtis on organisatsiooni väärtuste selgitamine ja mõtestamine ning läbiarutamine nii töötajate kui ka noortega.

2. Strateegiline eesmärk on noorte tööhõive katseprojektide abil. Hetkel puudub puudega noortel võimalus leida rakendust töövahenduse kaudu. Läbi murret on vaja ka koostöös äriettevõtetega, et leida puudega noortele püsivat töövõimalust. Tegelda tuleks ka informatsiooni kogumisega selle kohta, kas ja kuidas saaks edaspidi rakendada tervikliku kvaliteedijuhtimise põhimõtteid sotsiaalsfääris.

Puuetega Noorte Õppekeskus on teinud palju puudega noorte tegevuse tutvustamiseks. Siiski on veel rohkesti võimalusi selle töö parandamiseks nii avalike kanalite kui ka teiste organisatsioonide kaasamise kaudu.

Organisatsioonisiselt on õppekeskuse kui õppiva organisatsiooni eesmärk propageerida elukestva õppe ideed ja pidevat enesetäiendamist kõigi töötajate ja ka noorte hulgas.

Õppekeskuse kui terviku paremaks funktsioneerimiseks on vaja pidevalt täiendada erialaseid teadmisi ja arendada meeskonnatööd üksuste vahel. Uute töötajate töölevõtmisel tuleks rakendada sisseelamisprogrammi. Et töötajad oleksid kursis kolleegide tööga, tuleks rakendada töötajate omavahelist stažeerimist. Info liikumine peaks olema operatiivne ja ühtlane, see peaks jõudma kõigi töötajateni ja noorteni nii ülalt alla kui ka alt üles.

Hüpoteesis esitatud väide, et õppiva organisatsiooni mudeli edasiarendamine aitab kaasa noorte arengule ja nende elukvaliteedi tõusule, osutus õigeks.

Õppekeskus on ka oma varasemas tegevuses kasutanud õppiva organisatsiooni elemente. Nüüd on praktikas kinnitust leidnud, et sellega on kaasnud puuetega noorte järjepidev areng. Organisatsiooni arendamine õppiva organisatsiooni mudeli järgi pole olnud seni küllalt süsteemne. Käesoleva magistratöö tulemusena saab võimalikuks organisatsiooni edasine eesmärgipärane ja terviklik arendamine.

Irina Kalde

Tallinna Puuetega Noorte Õppekeskuse "Juks" direktor

Vaegkuuljate maailma- kongressil Helsingis

Käesoleva aasta 5.-9. juulil oli eesti vaegkuuljatel kauaoodatud võimalus osaleda Helsingis Finlandiatalos toimunud rahvusvahelise vaegkuuljate organisatsiooni IFHOH kongressil. Vaegkuuljate maailmakongressile Helsingisse oli kokku tulnud 38 riigi vaegkuuljate organisatsioonide esindajad. Osavõtjaid oli ka Indiast, Indoneesiast, Hiinast, Laosest, Zambiasst jm. Arvukas delegatsioon oli Jaapanist, Saksamaalt, Rootsist ja Soomest. Eestist võttis osa 6-liikmeline delegatsioon, sealhulgas neli noortefoorumile kutsutud vaegkuuljat. Lähinaabritest olid kohal ka esindajad Lätist ja Sankt Peterburgist. Huvipakkuv oli esimene kohtumisüritus, kus kõigil osavõtjail oli võimalus suures vastuvõtusaalis tutvuda ja suhelda eri maade ja rahvuste esindajatega. Meid kõiki ühendas ühine tunnus – kuulmispuue.

Kongressi avas IHOH president Marcia B.Dugan. Kongressile saatis tervituse Soome Vabariigi president Tarja Halonen, kes ka ise kasutab suhlemisel kuuldeaparaati. Ettekanded toimusid inglise keeles. Vaegkuuljatele oli siiski hea tekstitõlke võimalus nii inglise-, soome-, kui ka jaapani keeles. Saalides ja istungite ruumides olid ka vaegkuuljatele indutiivvõimendus-seadmed. Viie kongressi tööpäeva jooksul kanti ette 15 plenaarettekannet, 20 saaliettekannt ja 52 töörühmaettekannet.

Põhilisemad teemavaldkonnad olid:

- kuulmisrehabilitatsioon,
- kommunikatsioon,
- kuulmisabivahendite ja
- kuulumisteenuste kättesaadavuse tagamise vaegkuuljatele (ka rahaliselt),
- subtiitrid TV saadetes,
- rahvusvahelised suhted,
- koostöö
- jm.

Kongressi töö suunitlus oli seatud kuulmispuudega inimestele võrdväärsema sotsiaalse seisundi tagamisele kogu maailmas. Meedikute andmetel arvestatakse kuulmispuudelisi inimesi maailmas üle 600 miljoni! Inimeste eluea pikenemine, keskkonna saastatus,

haigused, looduse katastroofid jm suurendavad veelgi kuulmiskahjustustega inimeste arvu. Kahekümne aasta pärast võib vaegkuuljaid olla senisest juba kaks korda enam. Eriti raske olukord on kuulmispuudega inimestel arengumaades: raha- ja tööpuudus, vähene meditsiiniline abi ei võimalda nende integreerimist ühiskonda. Soome, Rootsi, Taani ja teiste maade vaegkuuljate liidud on osutanud abi kuulmisrehabilitatsiooni teostamiseks mitmes Aafrika riigis.

Seekordse noortefoorumi põhiteemaks oli noorte vaegkuuljate õppimisvõimalused. Kogemusi jagati kõrgkoolis õppimise teemal, kirjeldati raskusi soovitud eriala omandamisel. Ühtlasi julgustati kõiki elama oma elu nii, et vanaduses ei oleks kahju oma puude tõttu tegemata jäänud asjade pärast.

7. juulil toimus ka IFHOH liikmete aastakoosolek. Vaadati läbi ja kinnitati 2003.a. tegevus ja majandusaruanne. Eelolev pikaajaline tegevus on suunatud Rahvusvahelise Vaegkuuljate Föderatsiooni moodustamisele, kuhu kuuluksid siis Ameerika Vaegkuuljate Föderatsioon ja Euroopa, Aasia, Aafrika ja Okeaanis Vaegkuuljate Föderatsioonid. Seoses organisatsiooni laienemisega ja struktuuri muutustega tuleb aastatel 2004-2005 läbi viia palju tutvustamis- ja kohtumisüritusi. Euroopa Vaegkuuljate Föderatsioon EFHOH on koostöös Eurokomisjoniga võtnud prioriteetseks

Eesti esindajad IFHOH kongressil, vasakult Pille Ruul, Külliki Bode, Uno Taimla, Teet Kallaste, Kristi Kallaste, Heli Veide

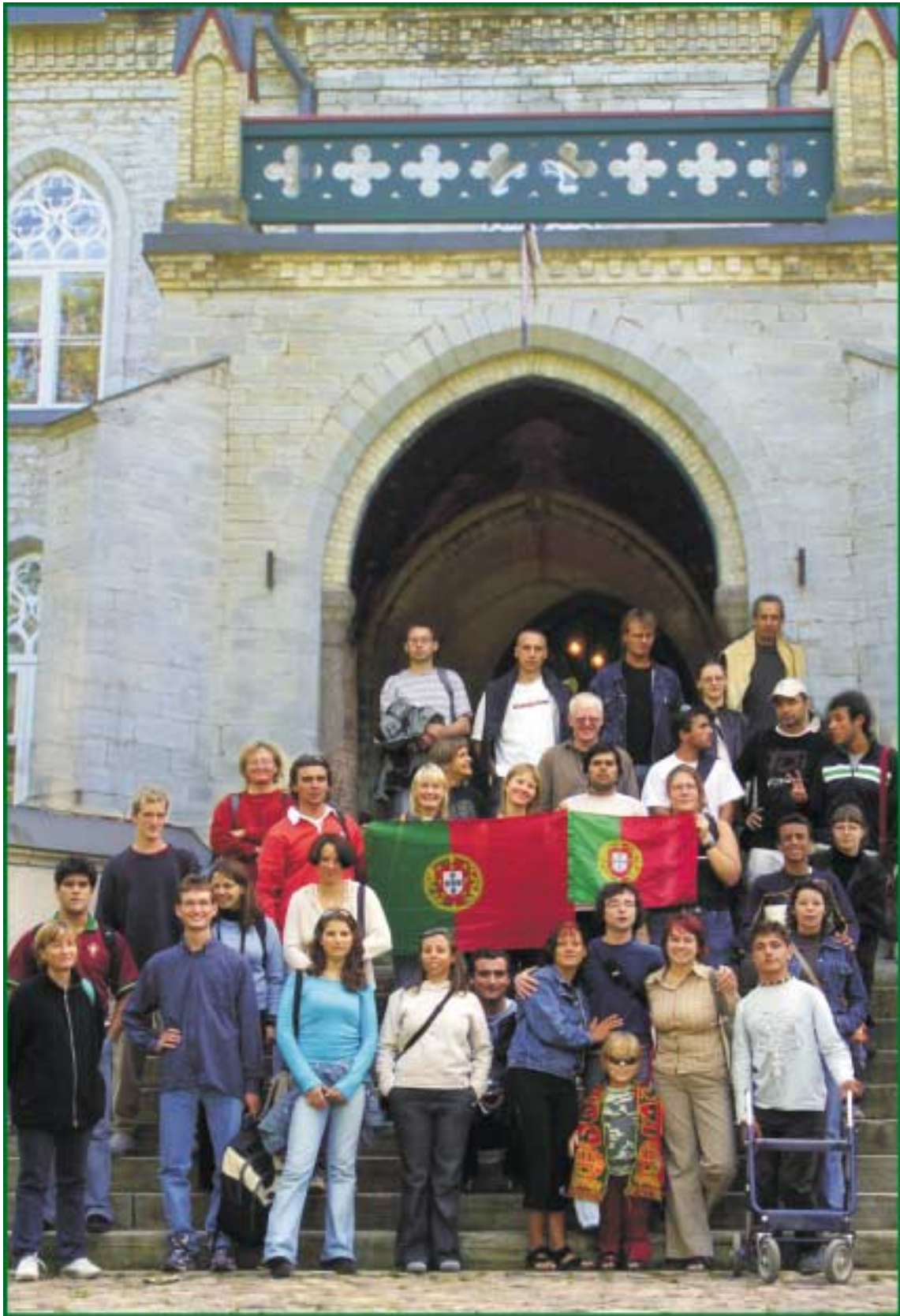
küsimuseks informatsiooni levitamise ja selle nähtavaks tegemine, kuulmisabi- ning kuulumisteenuste kättesaadavuse tagamine vaegkuuljatele.

Kongressilt saadud infot hakkame edastama korraldatavatel info- ja teabepäevadel ja ka ühingu kodulehel internetis www.hot.ee/vaegkuuljad/.

Uno Taimla

Eesti Vaegkuuljate Ühingu esimees

**Vaegkuuljate ühingu poolt
käesoleva aasta 25.-30.
oktoobril läbiviidava
üleriigilise kuulumisnädala
sõnum "kuuldavus kõigile" on
suunatud kõigile, kes
puutuvad kokku kuulmis-
probleemidega või nende
lahendamisega.**

Kolme maa noored tutvumas Laitse lossiga.

**ELECTRICAL
WARRIORS**

no mercy

*Kas oled tüdinenud niisama passimisest
ja tabad mingit spordiala harrastada?*

Siin on sinu võimalus mängida ainukest elektriratastoolis
mängitavat meeskonnamängu – elektriratastooli saalihokit!

Anna enda huvist märku melle:

Eesti ERT Saalihoki Klubi

Karl Neilinn, karlneilinn@hotmail.com, 50 53 046
Jüri Lehtmets, jyri1234@hotmail.com, 56 63 8752
Tanel Vahter, tanvah@hotmail.ee

Vaata ka: www.els.ee elektriratastooli saalihoki

Ajakiri "Sinuga"
Toimetaja: Eha Leppik
Toimetuse kolleegium:
Kaia Kaldvee, Lissi Kurg, Kai Kukk
Küljendus: Külli Reinup

Eesti Puuetega Inimeste Koda
Toompuieste 10, 10137 Tallinn
Tel. 66 16 629, faks 66 16 628
www.epikoda.ee
epikoda@epikoda.ee